ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ ՊԵԿ աշխատակիցների Կորեայի Հանրապետություն գործուղման արդյունքների վերաբերյալ

1. Անունը, ազգանունը՝

Լևոն Նալբանդյան, Ռուզաննա Կուսիկյան

2. Զբաղեցրած պաշտոնը՝

ՀՀ ՊԵԿ տեղեկատվական տեխնոլոգիաների վարչության էլեկտրոնային կառավարման համակարգերի սպասարկման բաժնի պետ, ՀՀ ՊԵԿ տեղեկատվական տեխնոլոգիաների վարչության ռիսկերի վերլուծության և կառավարման բաժնի պետ

3. Գործուղման վայրը և ժամկետները՝

Քաղաք Սեուլ, 2023թ. օգոստոսի 8-ից 18-ը

4. Հրավիրող կողմը՝

Կորեայի Հանրապետության մաքսային ծառայություն

5. Գործուղման նպատակը /աշխատանքային որ խնդրի լուծման համար էր նախատեսված գործուղումը/՝

ՀՀ մաքսային ծառայության արդիականացման նախագծի շրջանակներում ՀՀ ՊԵԿ թվով տասը պաշտոնատար անձանց այց Կորեայի Հանրապետություն խորհրդատվական թիմի աշխատանքներին ծանոթացման և Կորեայի մաքսային ծառայության փորձի ուսումնասիրման նպատակով

6. Քննարկված թեմաները՝

Այցի շրջանակներում խորհրդատվական թիմի կողմից ներկայացվել է իրականացված աշխատանքը՝ ՀՀ ՊԵԿ գործընթացների և համակարգերի ուսումնասիրման մասով, ներկայացվել են նաև տեսական նյութեր մաքսային ոլորտի, Կորեայի Հանրապետության մաքսային ծառայության փորձի և կիրառվող համակարգերի վերաբերյալ: ՀՀ ՊԵԿ պաշտոնատար անձինք մասնակցել են քննարկումներին՝ ներկայացնելով ՀՀ ՊԵԿ համապատասխան փորձը:

7. Հանդիպումները, ելույթները, բարձրացված կամ քննարկված հարցերը՝

Կորեայի Հանրապետություն կատարած այցի ժամանակ հրավիրող կողմի կողմից իրականացվեցին մի շարք շնորհանդեսներ և մի քանի այց մաքսային մարմնի տարբեր ստորաբաժանումներ, որտեղ համապատասխան պաշտոնատար անձանց կողմից

ներկայացվեցին տեղեկություններ և իրականացվեցին փորձնական դիտարկումներ, մասնավորապես.

- Օդանավակայանում տեղակայված՝ Կորեայի Հանրապետության մաքսային ծառայության API վերլուծական կենտրոնում ներկայացվեց հակիրճ շնորհանդես Կորեայի Հանրապետության մաքսային ծառայության օդային սահմանային անցումային կետերում ներդրված համակարգի վերաբերյալ, որով իրականացվում է ստացվող API/PNR տվյալների վերլուծությունը: Այն հիմնականում կիրառվում է թմրամիջոցներ տեղափոխող, անօրինական միգրացիայի և այլ իրավախախտ անձանց հայտնաբերելու նպատակով: Իրականցվում է համակարգի միջոցով ստացվող 21 անուն տվյալների վերլուծություն՝ ուղևորների միջև փոխկապակցվածությունների դուրս բերման, կամ նախկին տվյալների հետ համադրության նպատակով:

  Հսկողությունն իրականացվում է մշտադիտարկում իրականացնող աշխատակիցների կողմից, որոնք գտնվում են ուղղակի կապի մեջ ուղևորների սպասարկման սրահներում ծառայություն իրականացնող մաքսային մարմնի պաշտոնատար անձանց հետ՝ ուղղորդելով նրանց գործողությունները:

  Համակարգը բաղկացած է երկու բաղադրիչից միջազգային փոխանակման միջոցով տվյալների ստացման (որը տեղակայված է այն տրամադրող ընկերության տիրույթում) և դրանց վերլուծության համակարգից, որը կիրառվում է կենտրոնում:

- Փոստային առաքանիների նկատմամբ հսկողությունն իրականացվում է դրա համար նախատեսված բեռնային համալիրում: Բեռնային համալիրը միասնական է բոլոր փոխադրողների համար, ում ինքնաթիռները սպասարկող օդային անգարները գտնվում են անմիջապես համալիրին կից: Համալիրում առկա է առաքանիների սորտավորման ավտոմատացված հոսքագիծ միաժամանկյա 20 և ավել մուտքերով, որոնցից յուրաքանչյուրը կահավորված է ռենգեն հսկողության համակարգով:

  Ռենգեն պատկերների հսկողությունը՝ իրական ժամանակում, իրականացվում է առանձնացված համակարգչային հագեցված գրասենյակային տարածքում: Այդպիսի աշխատասենյակներից մեկում 25 աշխատակից առաքանու՝ 3 տարբեր հարթություններում կատարված ռենգեն պատկերները համադրում էին առաքանու շտրիխ կոդի սկանավորման և փոխադրողի կողմից ներկայացված տվյալների հետ և

որոշում առաքանու հսկողության եղանակը: Այդ աշխատակիցներն անհրաժեշտության դեպքում համապատասխան առաքանին հոսքագծից ինքնաշխատ ուղղում էին խորը զննման:

Առաքանիների հայտարարագրումն իրականացվում է 3 մակարդակով՝ պարզեցված հայտարարագիր, միջին հայտարարգիր և ամբողջական տվյալներով հայտարարգիրը: Տարանջատումը հիմնված է առաքանու հայտարարագրված արժեքի վրա:

- Հայտարարագրման համակարգն (UNI-PASS) իր ֆունկցիոնալով կրկնում է ՀՀ մաքսային միասնական ավտոմատացված տեղեկատվական համակարգը: Սակայն թվով 140 խոշոր կազմակերպություններ կամ միջնորդական ծառայություններ մատուցող ընկերություններ, ունեն իրենց սեփական հայտարարագրման համակարգերը, որոնք ինտեգրված են UNI-PASS համակարգի հետ: Հայտարարագրերի նախնական ձևավորումն իրականացվում է այդ համակարգերում և միայն ամբողջական լրացված հայտարարագիրն է փոխանցվում UNI-PASS համակարգ, որտեղ անցնում է հետագա մշակումը: Իրականացվում է ընթացքի և կարգավիճակների վերաբերյալ հետադարձ կապի ապահովում:

  Ռիսկերի կառավարման բաղադրիչը չի ցուցադրվել, սակայն համաձայն նկարագրության՝ գործում է «ՀՀ արտաքին առևտրի ազգային մեկ պատուհան» համակարգի «Ռիսկերի կառավարման համակարգի» սկզբունքով: Վերլուծական և թիրախավորման բաղադրիչների միջև որևէ կապ առկա չէ:

- Կորեայի մաքսային մարմնի կառուցվածքում առկա են հետևյալ 3 ստորաբաժանումները, որոնք իրականացնում են ռիսկերի հսկողություն և վերլուծություն՝ ռիսկերի կառավարման ստորաբաժանում, տվյալների վերլուծության ստորաբաժանում (Big Data Analysis), այդ թվում՝ մեքենայացված ուսուցման և արհեստական բանականության գործիքակազմի կիրառության մասով, ինչպես նաև առանձին գործով մաքսային արժեքի ստորաբաժանում:

  Վերլուծական հարթակում (Big Data Portal), որը ներդրվել է 2020 թվականին, 2022 թվականի արդյունքներով ներդված են թվով 24 մեքենայական ուսուցման մոդելներ, որոնք ներկայումս գործում են, մի շարք մոդելներ գտնվում են մշակման փուլում, և ակնկալվում է, որ եկող տարվա սկզբին գործող մոդելների թիվը կլինի 30: Հարթակի

հասանելիությունը տրամադրվում է համապատասխան պաշտոնատար անձանց աշխատանքում կիրառման նպատակով, այդ թվում՝ այն տրամադրված է մաքսային հսկողություն իրականացնող պաշտոնատար անձանց, որոնք հսկողության ընթացքում անհրաժեշտության դեպքում հայտարարագրման համակարգում գործող ռիսկերի կառավարման մոդուլին ի լրումն օգտագործում են այս հարթակը՝ հնարավոր լրացուցիչ ռիսկեր հայտնաբերելու նպատակով: Որևէ կապ այս երկու հարթակների միջև առկա չէ՝ ոչ ինքնաշխատ, ոչ էլ մարդկանց կողմից վերլուծության արդյունքներով համապատասխան ցուցիչների՝ ռիսկերի կառավարման համակարգ մուտքագրելու միջոցով: Տվյալների վերլուծության կամ մեքենայական ուսուցման միջոցով ստացված արդյունքների հիման վրա չի իրականացվում ինքնաշխատ ռիսկի պրոֆիլների ձևավորում:

Կորեայի մաքսային ծառայությունն անց է կացնում 33 շաբաթ տևողությամբ դասընթացներ՝ մեծ ծավալի տվյալների վերլուծության մասով, որի արդյունքում հաջող հաղթահարած մասնակիցներից կատարվում է ընտրություն հետագա ստաժավորում անցնելու և մաքսային ծառայությունում՝ որպես վերլուծաբաններ աշխատանքի ընդունելու նպատակով: Ներկայումս աշխատում է այդպիսի 100 պաշտոնատար անձ, որոնցից 10-ը կենտրոնացված վերլուծական ստորաբաժանումում, իսկ մյուսները՝ այլ ստորաբաժանումներում, որտեղ իրականացնում են այդ ստորաբաժանման գործունեության շրջանակներում տվյալների վերլուծություն: Եվս 10 վերլուծաբան կապալառու ընկերությունից աշխատում է բացառապես այս հարթակի մոդելների մշակման վրա:

- Ներդրված է նաև մաքսային մարմնի կողմից շահագործվող համակարգերի սպասարկում իրականացնող կազմակերպությունների հետ աշխատանքի հետաքրքիր մոդել: Մոդելի առանձնահատկությունը կայանում է նրանում, որ Կորեայի մաքսային մարմնում, մաքսային հայտարարագրման համակարգի սպասարկման ստորաբաժանումը կազմված է 300 հոգուց, որից 30-ը հանդիսանում են բուն մաքսային մարմնի պատասխանատու պաշտոնատար անձինք, մյուս աշխատակիցները հանդիսանում են կապալառու կազմակերպության աշխատակիցներ: Առանձնահատկությունը կայանում է նրանում, որ կապալառուի աշխատակիցները գտնվում են պաշտոնատար անձանց հետ միևնույն տարածքում,

նախագծերի քննարկումներն ու վերլուծությունները կատարվում են համատեղ, իրականացվում է անմիջական հսկողություն կատարվող աշխատանքների ծավալի, մատուցված ժամանակի և արդյունքի նկատմամբ:

Բոլոր աշխատանքներն իրականացվում են մաքսային մարմնի կողմից տրամադրված տեխնիկական սարքավորումների, տեղեկատվական միջավայրերի և թեստային սարքավորումների վրա, ուստի բացակայում է նաև ծրագրային կոդերի փոխանցման, դրանց լրացուցիչ կարգաբերումների և նմանատիպ այլ խնդիրների բերող աշխատանքների անհրաժեշտության:

8. Հանդիպման կամ հավաքի ժամանակ ընդունված որոշումները, պայմանավորվածությունները, ստորագրված փաստաթղթերը՝

Նախագծի շրջանակներում պլանավորված հաջորդ փուլը լինելու է խորհրդատվական թիմի հերթական այցը Հայաստան՝ 2023 թվականի նոյեմբերին:

9. Առաջարկությունները, դրանց ընթացք տալու վերաբերյալ առաջարկները՝ եղանակը, ձևը, ժամկետները, պատասխանատուները, ակնկալվող արդյունքները՝

Նոյեմբերին իրականացվելիք այցի շրջանակներում խորհրդատվական թիմը ներկայացնելու է վերջնական հաշվետվությունը և առաջարկները:

Թեև այցի ընթացքում սույն հարցերին հնարավոր եղավ ծանոթանալ ոչ այն խորությամբ, որը հնարավորություն կտար այն անմիջապես տեղայնացնել ՀՀ ՊԵԿ ստորաբաժանումներում, սակայն առկա են մի շարք մոդելներ, տրամաբանություններ, որոնք հնարավոր է որոշակի համապատասխանեցումից հետո տեղայնացնել և ստանալ բավարար արդյունք:

10. Ստորագրություններ՝

Լևոն Նալբանդյան

Ռուզաննա Կուսիկյան

Ամսաթիվ՝ 23.08.2023թ.